

BİRAZ İNTERNET ALIR MISINIZ?

Arş. Gör. Murat ATAİZİ

Müjgan BOZKAYA*

GİRİŞ

Sanayi toplumundan enformasyon toplumuna geçiş, çağdaş insanın yaşamsal beklentilerini ve gereksinimlerini çeşitlendirdiğinden, bireyleri çalıştıkları alanda uzmanlaşmaya yöneltmiştir. Bu durum, nicelik ve nitelik açısından farklılık gösteren ve gereksinim duyulan bilgi talebini yoğunluk, yaygınlık ve konu açısından çeşitlendirmiş, dolayısı ile geleneksel eğitim kurumları bilgi edinmede istenilen düzeydeki arzı karşılamada yetersiz kalmıştır (Barkan, s.225, 1989).

Bu bağlamda düşünüldüğünde, çağımızda bilgiye erişim, geleneksel yöntem dediğimiz örgün öğretimin verildiği “okul” dan farklı olarak, bireysel özgürlük ve seçeneklere dayalı teknolojiler yoluyla olacaktır. Çünkü yeni iletişim teknolojileri adı verilen bu sistemler, insan yaşamında bir yandan siyaset, ekonomi, kültür gibi makro düzeyde değişimlere yol açarken, diğer yandan bireysel düzeyde ve hatta günlük yaşam düzeyinde de değişimlere yol açmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri de, yeni iletişim teknolojilerinin enformasyon toplumu kavramını ortaya çıkarmasıdır. Bu kavram, bilginin bir noktadan başka bir noktaya en kısa, en ucuz, en hızlı ve en yaygın şekilde iletilme çalışmalarının bir ürünüdür. O halde

---

(*) Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi

teknolojik devrimin bu denli hızlı yaşanması enformasyon toplumu bireylerini:

- Kendilerine sunulan enformasyon hacmi ve akışını büyütecek,
- İletişimi hızlandıracak,
- Alıcının denetim yeteneğini artıracak,
- Geniş hedeflerden dar hedeflere yöneltecek,
- Merkeziyetçilikten uzaklaştıracak,
- Karaşılıklı etkileşim yeteneğini artıracak yeni arayışlara yöneltecektir (Abramsom, Artertonl ve Orren, 1988).

Enformasyon toplumu olmanın gerektirdiği bu yeni iletişim ortamında artık bireyin ya da kurumun iletişimsel açıdan “kimlerle” bağlantılı olduğu, “nerede” olduğundan daha önemli hale gelecektir. O halde bu iletişim süreci toplumları ve hatta ülkeleri dünya haber akışı bakımından evrensel bir köye dönüştürecektir. Böylece nerenin “pazar” olacağı endişesine gerek kalmadan bütün dünya pazar haline gelecektir. Bell’e göre (1983 s.5-6) bu pazarlar şimdiden “yer” olmaktan çıkıp “ağ” haline gelmiştir bile. İşte bu pazarları birbirlerine bağlayan teknolojik ağa **Internet** adı verilmektedir.

Teknolojinin Son Mucizesi Internet

Internet, 110 ülkeye dağılmış yaklaşık 4 milyon bilgisayarı birbirine bağlayan dünyanın en yaygın bilgisayar ağıdır (Aktüel, 1995, s.6-7). Internet’in doğuşu A.B.D. Savunma Bakanlığı’nın 1960’lı yıllarda nükleer bir savaş sırasında yapmış olduğu bir araştırmaya dayanır. Bu sistem olası bir nükleer savaş sırasında, pek çok bilgisayarın zarar görebileceği bir ortamda haberleşmeyi sağlamak ve merkezi otoritenin elinden kurtarmak amacı ile tasarlanmıştır. Böylece herhangi biri ya da birileri bu sistemi yönetmeyecek, sisteme bağlı her birey elindeki “ağ” parçasından sorumlu olacaktır. Önceleri ARPANET olarak tanımlanan bu işletim sistemi daha da geliştirilerek bugün bilgisayar terminolojisinde “ağların ağı” olarak tanımlanan Internet’in doğmasına yol açmıştır.

Önceleri yalnızca E-mail ve dosya alış-verişi için düşünülen internet, teknolojide yaşanan hızlı değişimler sonucunda çok amaçlı kullanıma olanak sağlar hale gelmiştir. Internet ağı kullanıcılarına son derece canlı, hızlı büyüyen, her türden bilgisayarın, kurum ve kişilerin bağlandığı, merkezi otorite ve sahipliğin olmadığı demokratik bir iletişim ortamı sunmaktadır. Ancak sisteme girebilmek için öncelikle bir bilgisayara gereksinim vardır.

Elimizdeki bilgisayar ile internet ağına bağlanabilmek için ayrıca bir modern cihazı ve uygun bir yazılım gerekmektedir. Bunlarla birlikte bu ağa girebilmek ya da

üye olabilmek için her kullanıcının ve kurumun sistem tarafından tanınabilecek kullanıcı kodu, şifresi ve internet adresine ihtiyacı vardır.

Internet üzerinde kimlerin olduğuna gelince; üniversiteleri, araştırma kurumlarını, hükümet kuruluşlarını, ticari kuruluşları, uluslararası örgütleri, meslek kuruluşlarını ve kütüphaneleri sayabiliriz. Dolayısı ile bu sistem tüm disiplin ve meslek grupları tarafından kolayca kullanılabilir.

Türkiye’de bu hizmeti bireylere özel olarak veren iki kuruluş vardır: Bunlar TÜBİTAK ve IBM’dir. TÜBİTAK ve IBM’in dışında Anadolu Net ve Doruk BBS gibi kuruluşlar da vardır. Ancak bu kuruluşlar internet servislerine bağlanma hizmetini gerçekleştiremediklerinden yalnızca elektronik posta hizmeti vermektedirler (Yeni Yüzyıl, 1995).

Internet’in sağladığı olanaklardan yararlanmanın maliyetine gelince; bireysel kullanıcılar için yıllık 100, kamu kuruluşları için 500, ticari kuruluşlar için ise 1000 Amerikan doları civarındadır. IBM Türk Limited Şirketi ise bu ücreti ayda 3 saate kadar olan bağlantılar için 15, üç saatten sonraki her saat için ekstra 4 Amerikan doları olacak şekilde belirlemiştir (IBM Türk Ltd. Şti. Semineri, 1995).

Yukarıda verilen rakamlar yalnızca servis ücretini kapsamaktadır. Oysa bu rakamlara PTT’ye ödenen telefon faturasını da eklemeniz gerekmektedir.

Oldukça geniş bir yelpazede hizmet veren internet ağı kullanıcılarına şu imkanları sağlamaktadır:

- . Konferans duyurusu ve başvurusu yapabilmek, özet ve makale sunabilmek, konferans örgütlemek, reklam yapabilmek,
- . Mektaplarla haberleşmek, makale değişimi, kitap ya da herhangi bir yazılım duyurusu yapabilmek,
- . Belirli konularda uzmanlaşmış ve gruplar oluşturmuş elektronik tartışma ve haberleşme gruplarına katılıp, gelişmeleri izleyip, soru sorup yardım alabilmek,
- . Çeşitli örgütlerin ve kuruluşların veri tabanlarına erişebilmek,
- . Para vermeden bazı yazılımları edinebilmek,
- . “On Line” üniversitelerde ders alabilmek,
- . Çeşitli kuruluş ya da bireylerin adreslerini bulabilmek,
- . “On Line” servisler aracılığıyla kitap, makale, yazılım, donanım, giysi, yiyecek vb. ürünler ısmarlayabilmek, tatil rezervasyonları yapabilmek,
- . “Multi-cast” yayın izlemek: Internet’deki sanat galerine ulaşım alış-veriş yapabilmek.

Ayrıca internet aracılığı ile statik nesnelere (arşivler), taranabilen nesnelere, karmaşık nesnelere (hypertext ve çoklu medya dökümanları), yarı ticari servislere ve hatta gerçekliğe ulaşabilmek mümkün olmaktadır (Akgül, seminer notları s.5-6).

---

* **Modem:** İki bilgisayar arasında etkileşimi sağlayabilmek için kullanılan cihaz. Telefon sistemlerinde sayısal sinyaller taşınmadığından, bilgisayar tarafından üretilen sayısal sinyaller bu araç ile analog sinyallere çevrilerek, telefon hattı üzerinden diğer bilgisayarın modeme iletilir. Alıcı modem ise bu analog sinyallere tekrar sayısal sinyallere dönüştürerek etkileşimi sağlar.

Bilgiye erişmek ya da sunmak isteyen her bireye ya da kuruma birşeyler sunabilen internet'in kullanıcılarına herhangi bir cezai yaptırım bulunmamakla birlikte, internet kaynaklarının kullanımı sırasında her kullanıcının uymak zorunda olduğu bazı temel kurallar vardır. (Bu kurallar TR-NET kaynaklarının kullanımı sırasında uyulması gereken kurallar listesinden alınmıştır.)

Bu kurallara göre;

Her kullanıcı iki temel hakka sahiptir: Gizlilik ve kaynakların adil kullanımı.

Kullanıcı kendi kodu ile yapmış olduğu tüm işlerden sorumludur, şifre güvenliğini sağlamak da kullanıcının sorumluluğundadır, o halde kullanıcı kodu ve şifresi kesinlikle başkasına verilemez.

Ağ üzerinde yollanan ya da alınan mesajlar, mektuplar ya da dosyaların güvenliğini sağlamak kullanıcının sorumluluğundadır.

Rastgele mesaj, tehdit edici ve saldırgan yazı/mesaj göndermek, TR-NET'i ticari, politik ve dini propaganda amacı ile kullanmak yasaktır.

Kullanıcı, ağ listelerine ve ilan tahtalarına (BBS) göndereceği mesajların içeriği konusunda belirlenmiş kurallara uymak zorundadır.

Kullanıcı, kaynakların kullanımını sağlayan TR-NET yönetiminin koyduğu kurallara ve T.C. kanunlarına karşı yapılan davranışları ilgili makama bildirme hakkına sahiptir. Bu tür davranışlar tesbit edildiğinde; kullanıcı hakkı geçici ve sürekli olarak kapatılabileceği gibi, gerektiğinde yargıya da intikal ettirilebilir.

Sözü edilen bu yaptırımlar TR-NET için düşünülmüş olsa da, bu kurallara uyma zorunluluğunun diğer internet kaynakları için de geçerli olabileceğini unutmamak gerekir.

Internet ağı çok büyük ve kompleks bir ağ yapısı oluşturduğundan, sistem üzerinde istenilen bilgiye ulaşmak başlangıçta zor gibi görülebilir. Oysa internet üzerinde bilgiye ulaşımı kolaylaştıran bazı yardımcı programlar vardır. Kaynağa kolay ve hızlı erişimi sağlayan bu yardımcı programlardan bazıları; Gopher, FTP, WWW'dir. Şimdi bu yardımcı programları kısaca tanımaya çalışalım.

Gopher Nerede Doğdu?

Gopher ilk olarak Minnesota Üniversitesi'nde kampüs enformasyon servisi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Gopher bu ismi işlevinden dolayı almıştır. Bu nedenle, çoğu kaynakta, gopher'ın açıklaması olarak "git bana dünyayı getir" terimi kullanılmaktadır.

Gopher, bürokrasinin bütün birimlerinin kendi servislerini bir bilgisayar programı ile kontrol edebilmesini sağlamak amacı ile tasarlanmıştır. Bu oluşum şu şekilde meydana gelmiştir: Minnesota Üniversitesi yönetimi, kendi bilgisayarlarının yardımı ile idari ve yönetsel bilgileri gereken birimlere ulaştırmayı amaçlamıştır. Yine aynı yönetim, her akademik bölümün kendi ders programları ile ilgili bir servisi bulunmasını düşünmüştür. Kurulması planlanan bu servisler yardımı ile, dileyen herkesin kullanıma sunulan bilgilere ulaşması hedeflenmiştir. Bunu genele yaydığımızda ise karşımıza şu tablo çıkmaktadır: Kendi hizmet birimini oluşturmak isteyen her grup için istenilen yoğunlukta anılan birimlerden düzünlenerek, gopher'in temelleri atılmıştır. İşte gopher'ın ortaya çıkışının kısa öyküsü budur.

Gopher'i geliştirenler, öğrencilerin hiçbir yetiştirme programına katılmadan enformasyona ulaşmalarını sağlayacak özel bir uygulama yaratmışlardır. Bu uygulama için , konuya göre, büyük bir database'e benzeyen bir sistem organize edilmiştir. Bu sistem, FTP* (File Transfer Protocol) arşivlerindeki dosyalara, telefon rehberi hizmet birimindeki numaralara, kütüphane kataloglarına ve özel amaçlı (telnet'e dayalı**) diğer hizmet birimlerine erişebilecek yetenektir. Gopher'ı tanımlayan pekçok kaynağın hemfikir olduğu bir konu da, gopher'in bilginin gerçekten nerede olduğu ve ona nasıl ulaşılabilineceğini bildiğidir. Bunları gerçekleştirebilmek için de gopher'da pek çok hizmet birimi mevcuttur.

---

* (FTP) File transfer Protocol: Hizmete açık bilgisayar programlarını kendi makinanıza aktarmanızı sağlayan protokol.

**Tellnet: Diğer bilgisayar sistemlerine bağlanma ve onların bir terminali olarak sunulan olanaklardan faydalanmanıza yarayan program.

Gopher Nasıl Yardımcı Olur?

Gopher ya da yaygın deyimini ile Internet Gopher, menüler yardımı ile kaynaklar arasında dolaşma imkanı sağlar. İlginizi çeken bir şeyi bulmak istediğinizde, eğer gopher'i kullanıyorsanız, o şeyin IP*** (Internet Protocol) adresini, alan ismini bilmek ya da program değiştirmek zorunda değilsiniz. Bunu bir örnekle açıklamak gerekirse; Amerika'da Arizona State Üniversitesi'nin kütüphane kataloğuna ulaşmak istediğinizi varsayalım. Bunun için, bu kütüphanenin *telnet* adresini aramanıza ve telnet programına girmenize hiç gerek yoktur. Yapacağımız iş gopher'a o kütüphane kataloğunu sizin için bulması komutunu vermektir. Gerisini gopher sizin için halledecektir.

Gopher'in avantajı yalnızca ulaşacağınız adreslere bakmaksızın internet içinde yol almanızı basit komutlarla sağlamak değildir. Gopher'in asıl üstünlüğü, sanki kendi okulunuzun kütüphanesindeymişsiniz gibi, dosyaların tipi ne olursa olsun, dolaşma ve bilgiye ulaşma imkanı sağlamasıdır. Örneğin, İletişim Tarihi, Estetik, Sanal Gerçeklik vb. bilgilere ihtiyacınız var. Gopher'ı bu alanlarda bilgi edinmek için kullanabilirsiniz. Önemli olan nokta ise bu konularda hangi üniversitenin kütüphanesinin daha zengin olduğunu bilmenizdir. Bu yolla kütüphane kataloğuna ulaşarak ilgili kitapları bulabilirsiniz (eğer kütüphane izin veriyorsa, kütüphaneler arası ödünç alma servisi ile gerekli kitaplara ya da kaynaklara gopher yardımıyla ulaşabilirsiniz). Gopher bu konuda araştırmanızı daha kolay hale getirmekle yükümlüdür.

Gopher'ı akıllıca kullanmak sanki bir kütüphanecinin yardımını almak gibidir. Sizin göreviniz, konular listesinden aradığınızı (konuyu) bulup, kütüphane kartını doldurarak kütüphaneciye, bir başka deyişle gopher'e kartı uzatarak "bana yardımcı olabilir misiniz?" demektir. Aradığınız konuyu belirlediğiniz kütüphanede bulamazsanız, elektronik olarak dünyanın herhangi bir yerinde

Ne yazık ki her kütüphane benzer kataloglama sistemini kullanmamaktadır. Örneğin, İletişim Tarihi ile ilgili kitaplar X kütüphanesinde Tarih ana konusu altında bulunabilir. Ancak, aynı konudaki kitaplara Y kütüphanesinde İletişim konu başlığı altında erişilebilir. Bu konuda kesinleşmiş bir standart maalesef dünyanın hiçbir yerinde bulunmamaktadır. Araştırma yaparken daha açık fikirli ve aradığınız konularda biraz daha bilgili olmanız gerekmektedir.

*** IP (Internet Protocol): İnternete bağlı sistemlerin birbirleri ile iletişimlerini sağlamada kullanılan standart protokol. Birkaç değişik protokol kullanılsa bile, IP olarak kısaltılan Internet Protocol en önemli olanıdır. Herhangi bir kütüphaneye giderek kataloğları karıştırma şansına sahipsiniz (tabii ki Gopher'e açık servislerde). Sonuç olarak yapılacak iş gopher'ı kullanabileceğiniz bir sistem bulmaktır. Çünkü,

gopher hakkında konuşmak onu kullanmaktan çok daha zordur. Şu anda kafanız biraz karışmış olabilir. Bilgisayarın başına oturun ve gopher'ı kullanmaya başlayın. Sizi izleyen ve hatalarınıza gülecek hiçkimse yok çevrenizde. Öğrenmek istediğiniz herşey İnternette, sizin emrinizde. Haydi klavye başına!

Gopher'a Nasıl Erişebilirsiniz?

Gopher sistemine erişmek için bir "Gopher Client*" programına ihtiyacınız var. İnternete bağlı olan bi bilgisayarda özel bir client yazılımının yüklü olması gerekmektedir. Piyasada pekçok client programı mevcuttur ve bunlar aynı zamanda bedavadır da. Bunlara örnek olarak UNIX, Macintosh, IBM/PC, X Windows, VAX/VMS, VM/CMS programları verilebilir. Büyük bir ihtimalle de bu programlara her geçen gün bir yenisi eklenmektedir.

Örneğin siz bir IBM PC kullanıcısısınız. Gopher için kullanacağınız PC clien programı, sizin diğer PC programlarınız gibidir. Daha açıkçası, kullanım mantığı olarak aynı yapıdadır. Macintosh sürümü de Hypercard* programında olduğu gibi butonlardan oluşmaktadır.

Macintosh sürümünde yapacağınız tek şey butonlara tıklayarak gopher dünyasında gezinmektir. Bu açıklamalarla vurgulanmak istenilen nokta, hangi tür bilgisayarı ve o bilgisayar için üretilen client programını kullanıyor olursanız olun, temel mantık hiç değişmemektedir. Bir başka deyişle, bir programda ne yazıyor iseniz diğerinde de aynı işlemleri yapabiliyor olacaksınız. Bundan hiç kuşkunuz olmasın. Bu programları kullanırken bir farenin (mouse) yardımını almak işi çok kolaylaştırır. Ancak sizin programınız fareyi kullanmanıza izin vermiyor diye sakın üzülmeyin. Çünkü kullandığınız program aynı işlemleri faresiz de kolayca yapabileceğiniz özelliştir. Sonuç olarak, client programı seçmek o kadar önemli bir konu değildir. Siz kendi ağız tadınıza uyan bir programda karar kılınız. Burada vereceğimiz adresten de bedava client programı temin etmeniz mümkündür. İsimsiz (anonymous) FTP bölümünden, pub/gopher directory'sinden, **boombox.micro.umn.edu** adresinden bu programları kolaylıkla temin edebilirsiniz. aynı zamanda Archie'yi** kullanarak da değişik yazılım kaynaklarına erişebilirsiniz.

Türkiye'de İnternet bağlantısı olan hemen hemen tüm eğitim ve araştırma kurumlarında Goher sunucusu bulunmaktadır. Aşağıda örnek olarak Anadolu Üniversitesi Gopher Menüsü verilmiştir.

***Client:** Client bir bilgisayar ya da bilgisayar programı olabilir. Özelliği ise, bir server'dan menüleri, dizinleri çağırması diğer bir deyişle istekte bulunmasıdır.

Anadolu Üniversitesi Gopher'ın ilk menüsü:

Rice CMC Gopher 2.4.2

vm.baum.anadolu.edu.tr

1/10

(root menu)

<menu> Anadolu Üniversitesi

**Archie: İnternet'te bulunan dosyaları transfer etmede kullanılan yardımcı program. Archie ile ilgili geniş açıklamayı bu makalenin ilerleyen bölümlerinde bulabilirsiniz.

<menu> GOPHER ile Kutuphane Tarama

<search> Searching FLOTURK (Enter keyword(s) seperated by blanks)

<menu> Merkez Kutuphane-Yeni Yayınlar Duyuru Listesi

<menu> EARN/INTERNET ile ilgili dosyalar

<menu> Diğer Kurumlarla İlgili Servisler

<menu> Gitar Notaları

<menu> Anadolu Üniversitesi'nde Okutulan Dersler

<document> 17.7.1995 - 21.7.1995 Haftalık Yemek Listesi

1=Help 2=Open 3=Return 4=Print 5=Save/Rcv 6=Find

7=Backward 8=Forward 9=Bookmark 10=Booklist 11= 12=Quit

Yukarıda görülen Anadolu Üniversitesi'nin Gopher Servisi'nin ilk menüsüdür. Kullanıcı aşağı-yukarı tuşlarını kullanarak menü'den bir satır seçer. Başka işletim sistemdekiler de aynı mantıksal yapıyı kullanırlar. Her satır bir dizini (directory) gösterir. Dizinin tanımı şu şekilde yapılabilir; seçilen her dizin bir seçenek ortaya çıkaracaktır. Eğer seçilen dizin bir tarama satırı ise, istediğiniz kelime(leri) yazıp enter tuşuna basınca, tarama yapılıp sonuçlar yeni seçenekler halinde sunulacaktır.

---

*Hypercard: Kullanıcıya text, ses, müzik ve animasyon kullanarak enformasyon'u yönetmesini sağlayan kişisel bir yazılım kitidir. Apple marka bilgisayarlar için üretilmiştir.

Menünün altında küçük bir yol gösterici vardır; **help** komutu her zaman bir yardım menüsü getirmektedir. Gopher'in diğer pekçok özelliği daha vardır. Ancak bu konular kağıt üzerinde anlatıldığı zaman çok karmaşık olarak algılanmaktadır. Gopher okuyarak değil, kullanılarak çok daha kolay bir şekilde öğrenilmektedir. Ayrıca gopher içinden yardım da bulabilirsiniz. Bunlara ek olarak, yabancı dilde yazılmış pekçok eser size yol gösterebilir. Bütün bunlar bir yana, Internet ve Internet Gopher için en etkin öğrenme, bilgisayarın başında onları kullanmaktır.

Menülerde Gopher'da İlgilendiğiniz Konuları Arama

Daha önce de belirtildiği gibi gopher'da arama yapmak ve başka gopher server'lara* geçmek oldukça basittir. Ancak, aranan konuyu binlerce, onbinlerce gopher server'inden bulmak oldukça vakti alıcı ve zahmetli bir iştir. Bu zahmetli iş, Nevada Üniversitesinden iki kafadarın Archie benzei bir arama programı geliştirmelerine kadar sürmüştür. Espiri yetenekleri fazla olan bu iki kafadar, geliştirdikleri programın adını komik bir kitaptaki karakter olan **Veronica** koymuşlardır.

Temel Veronica

Veronica Archie'nin FTP arşivleri için yaptığı işlerin aynısını Gopher Menü'leri için yapar. Dünyadaki bütün gopher menülerini dolaşarak, seçtiğiniz anahtar kelimedenden bir dizin yaratır. Siz bu dizini gopher menüsü gibi kullanarak istediğiniz bilgiye erişirsiniz. Bu menüde seçtiğiniz anahtar kelime mevcuttur. Veronica bunları sizin için tüm dünyada taramış ve bir dizin haline getirerek kullanımınıza sunmuştur.

Veronica'ya erişmek için herhangi bir gopher server'inden şu aşağıdaki menü maddesini bulmanız yeterlidir.

*Server: Diğer bir bilgisayar ya da bilgisayar programına (client) hizmet sağlayan program.

19. Search titles in Gopherspace using Veronica <?>

Bu maddeyi seçtikten sonra gelecek olan menü şu şekilde olacaktır:

Internet Gopher Information Client v1. 12s

Search titles in Gopherspace using Veronica

1. Search gopherspace by veronica at PSINet <?>
- > 2. Search gopherspace by veronica at SUNET <?>
3. Search gopherspace by veronica at University of Cologne <?>
4. Search gopher Directory Titles using PSINet <?>
5. Search gopher Directory Titles using SUNET <?>
6. Search gopher Directory Titles using University of Cologne <?>
7. FAQ: Frequently-Asked Questions about veronica (1993/08/23)
8. How to comose veronica queries (New June 24) READ ME !!.

Press ? for Help, q to Quit, u to go up a menu

Page:1/1

Şekilde de göreceğiniz gibi seçiminiz için pekçok menü vardır. Bu seçenekler zamana ve yere göre değişim gösterirler bazı gopher server'lar kullanılmayan ya da iptal olan veronica server'larını bu menüde göstermeyecek kadar akıllıdırlar. Ancak bazıları da kullanılmayan (boş) ve iptal olanları da göstererek size vakit kaybettirirler. Hangi serveri kullanacağınız size bağlıdır. Hepsi aynı görevi yaparlar. Bazı server'lar çok meşgul oldukları için size o anda yardımcı olamazlar ve şöyle bir mesaj gönderirler "Hatlar çok meşgul. Bir süre sonra tekrar deneyiniz!". Siz, size en yakın olan serveri kullanmaya özen gösterin. Anahtar kelimenizi girin ve dünyayı keşfe hazırlanın.

Jughead, Size Asla Görünmeyen Bir Arayıcı

Veronica'yı kullanarak belli bir gopher server'da (üniversite, kamu kuruluş vs.) arama yapmak mümkün değildir. Size internet'e açık bütün kuruluşları dolaştırır. Tabii bu işlem biraz zaman alır. Bazen yalnızca kendi kurumunuzun ya da herhangi bir kurumun gopher'ında arama yapmak isteyebilirsiniz. İşte bu anda Jughead ihtiyacınızı karşılayacak olan yardımcıdır. Veronica kullanarak "yalnızca Anadolu Üniversitesi Gopher'inde arama yap" demek mümkün değildir. Bu soruna çözüm olarak Jughead geliştirilmiştir.

Gopher menülerinde Jughear ismine Veronica gibi rastlamanız pek mümkün değildir. Genellikle menülerde Jughead'ı şu şekilde görüp tanıyabilirsiniz:

5. Search Gopher Menus at the University of Minnesota <?>

Bu satırı seçtiğinizde, Jughead yalnızca Minnesota Üniversitesi üzerinde tarama yapacaktır. Sizin için jughead yardımcı diğer bir Internet aracıdır. Denemekle ve kullanmakla hiçbirşey kaybetmezsiniz.

Gopher Kullanarak Archie Taraması Yapmak

Archie Internet üzerinde bulunan ve halka açık olan data ,program ve text dosyalarını kendi sisteminize transfer etmeye yarayan yardımcı bir programdır. Archie yardımı ile yukarıda sıralanan bu bilgileri sisteminize rahatlıkla transfer edebilirsiniz. Aşağıda Internet içinden Archie taraması ile ilgili bir örnek verilmiştir:

Archie Searches

1. Exact search of archive sites on the internet <?
- >2. Substring search of archive sites on the internet <?>

Words to search for: **Chocolate**

Substring search of archive sites on the internet: Chocolate

- 1.cs. colombia.edu:...es/mirror/tcl/contrib/extentions/chocolate-0.10.README
2. cs.colombia.edu:...es/mirror/tcl/contrib/extentions/chocolate-0.10.tar.gz
.....
- 45.gatekeeper.dec.com:...UCB/tcl/barkley/extentions/chocolate-0.3.tar.Z"Bin"

Archie taramasının sonucunda çıkan menüden istediğiniz satırı seçip, ilgili nesneyi alabilirsiniz (Akgül, 1995 s.38).

Gopher Yoluyla FTP

Gopher içinden FTP (File Transfer Protocol) yapmanın birkaç yolu vardır. Bunlardan birincisinde FTP yapılmak istenilen makina adı menüdedir ve o menü satırını seçilerek söz konusu makinaya bağlanılır. Bazen de arşiv, Bilkent'te olduğu gibi, gopher'ın bir parçası olabilir; Bu sistemde, uygun bir menüde FTP yapılmka istenilen makinanın sembolik adresini girilir. Aşağıda ftp.x.org makinasına yapılan böyle bir bağlantı gösterilmiştir. Gopher'dan yapılan FTP'lerde kütüklerin büyüklükleri ve tarihleri görülmemektedir.

Experimental Gateways

- >2. FTP host query/
- >1. Query a specific ftp site <?>

Words to search: **ftp.x.org**

Query a specific ftp site: ftp.x.org

- > 1. Link to ftp server ftp.x.org/

Link to ftp server ftp.x.org

1. README

2. bin/

3. contrib/

4. dev/

5. digest/

6. etc/

7. export/

8. ftp/

9. Is-1 R.Z

10. Is-1 tR.Z

11. pub/

12. timestamp

13. usr/

14. welcome.msg

Unix gopher'inde **f** harfine basınca ortaya çıkan menüyü doldurarak istediğiniz yere bağlanabilirsiniz:

Connect to an anonymous FTP Server via the Gopher gateway

anonymous FTP host   **ftp .bilkent.edu.tr**

Selector (Optional)   **pub/INFO/Turkce/Internet**

.....

bilkent-arsiv.tex

.....

Sonuç olarak toplamak gerekirse, gopher içinden FTP yapabilirsiniz. Bir başka deyişle, seçeceğiniz dosyaları kendi sisteminize rahatlıkla transfer ederek kullanabilirsiniz. Burada dikkat edilecek nokta ise, transfer edilecek dosyaların halka açık olmasıdır (Akgül, 1995 s. 38-39).

Gopher Yoluyla Telnet

Gopher bir arayüz* (interface) gibi telnet'i kullanarak sizi kaynaklara bağlayabilir. Bunu diğer kaynaklara ulaşmada izlediğiniz yolu kullanarak basitçe yapabilirsiniz. Bu işlemi bir örnekle açıklamaya çalışalım. Gopher içinde kütüphane ana başlığı altında dolaşırken aşağıdaki gibi bir satırın farkına vardınız.

---> 23. Arizona State University ASUACAD <TEL>

Bu Arizona State Üniversitesi'nin, online, TELNET stili kart katalogudur. Satır sonundaki "TEL" kelimesi ise size bunun bir **telnet** kaynağı olduğunu belirtmektedir. Gopher içinden bir telnet kaynağı seçtiğiniz zaman, Gopher size hem bir uyarı hem de bir yardım (help) ekranı verir. Bu uyarı şu şekildedir:

-----

* **Arayüz:** Sizinle Internet arasında bulunan yani sizin Internet'le etkileşimde bulunmanızı sağlayan programlardır. İngilizce *Interfaces* ya da *Front ends* olarak da isimlendirilirler.

Warning!!!, you are about to leave the internet gopher program and connect to another host.

If you get stuck press the control key and the) key, and then type quit

Now connecting to xxx.yyyy.edu

press return to connect:

Gopher size ayrılmadan önce bu uyarıyı verir, çünkü kontrolü kaybetmek üzeredir. Telnet başladıktan sonra kontrolü **Telnet Komutları** alır.

Uyarı yazısını okuduktan sonra RETURN yazarak telnet kaynağına bağlanıyorsunuz. Ekranda aşağıdaki benzerinde yazılar ve uyarılar belirlemeye başlar;

Trying 31.1.0.1.....

Connected to xxx.yyyy.edu

Escape character is '^).

DLA LINE 330 (TELNET) 07:45 05/05/1995 (XXX.YYYY.EDU)

Please Enter Your Terminal Type Code or Type ? for a list of codes.

TERMINAL?

Log out yaparak işinizi bitirdiğinizde, tekrar Gopher'a, başka deyişle bu kaynağı seçtiğiniz menüye geri döneceksiniz.

İndekslenmiş Database'leri Arama: WAIS (Wide Area Information Service)

Şu ana değin size Gopher'dan ve onun size sağladığı kolaylıklardan bahsettik. Bu bölümde de Gopher benzeri bir yardımcı olan Wais'den söz edeceğiz. Wais de tıpkı Gopher gibi çalışmaktadır. Aralarındaki fark ise, gopher'da aradığımız konuya uygun bir menü bulana kadar dolaşıyordunuz, Wais ise bu arama işlemi sizin için otomatik olarak yapmaktadır. Wais'e aranan konu hakkında anahtar kelimeler ve aranılacak olan kütüphane ya da kütüphaneler söylenir, o da bu birimlerdeki tüm kaynakları (makaleleri) tarayarak sizin konunuza en uygun olanını bulur. İstenirse bu makale ya da makaleleri ekrana da getirir. Eğer isterseniz E-mail adresinize bulduğu makale ya da makaleleri gönderebilir. Eğer kullanmakta olduğunuz bilgisayar'da bir **Wais Server** varsa bunları bir dosya halinde de saklayabilir.

Şu anda bulabildiğimiz en yeni kaynaklar bize 620 database'de Wais taraması yapılabildiğini göstermektedir. Tabii bu rakam her geçen gün katlanarak artmaktadır. Bu tarama işleminde dökümanların yanı sıra ses ve grafik görüntüler de bulmak mümkündür.

Wais Amerikan Z39.50: protokolünü kullanmaktadır. Bu farklı bilgisayar sistemlerini ve databaselerini birbirlerine bağlamaya yarayan bir metoddur. Databaselerdeki enformasyonların saklama ve onlara erişmenin bir çeşit standartlaştırılmasıdır. Bu yolla tüm metne erişmek mümkün olabilmektedir.

WWW (Teh World Wibe Web) Internet İçindeki Kullanımı En Kolay Sistem

WWW'ı aramalarınızda kullanabileceğiniz diğer bir araç olarak tanımlayabiliriz. WWW bir *hypertext** sistemidir. Bu sistemi kullanarak.

*Hypertext: Değişik arama stratejileri ya da ikonlar yardımıyla kullanıcıya sistemlerdeki text dosyaları arasında dolaşmasını sağlayan yazılımların bir sınıflandırılışıdır.

Kısaca 3W olarak adlandırılan WWW bölümün başlığından da anlaşılacağı gibi, belki de, Internet ağı içindeki kullanımı en kolay olan sistem özelliği taşımaktadır. Kullanımı kolay olması şu şekilde açıklanabilir; ekrana gelen bilgilerde bazı anahtar kelimeler farklı bir şekilde yazılmıştır ya da işaretlenmiştir. Bu farklı olanlar seçilerek, ilgilenilen konu hakkındaki bilgilere rahatlıkla ulaşılır. Bu bilgilerin birinin Amerika'da diğerinin de Avusturalya da olması hiç önem taşımaz, yeter ki yetenekli ve hızlı bir sistemde çalışsın. Aynı zamanda bu sistem, hareketli görüntülerin sesli olarak izlenmesine olanak sağlamaktadır.

Bütün bu olanakları ayağınıza kadar getiren WWW'ı en rahat ve kolayca kullanabileceğiniz bir program da bulunmaktadır. Bu programın adı ise *Mosaic*'tir. Unix üzerinde ve X Windows altında çalışanına ise *xmosaic* adı verilmektedir. Aynı zamanda Macintosh ve PC'ler için Windows sürümleri de mevcuttur.

Dünyayı ayağınıza getiren bu sistem ilk olarak yüksek enerji fizikçileri için kurulmuş olsa da, bugün her konuda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara ve meraklılara sunulan bir hizmet durumundadır. Size düşen görev, en yakın Internet kullanıcısan giderek gereken pratik bilgileri almak ve dünyanızı geliştirmeye başlamak. Sonuç olarak Internet'te çalışmaya başlayacaklarınız için acizane bir tavsiyem olacak. Internet bir alışkanlık gibidir. İradeniz kuvvetli ise buyurun bir **INTERNET** alın. En güzel günler, uykusuz geceler sizlerin olsun.

KAYNAKÇA

Abramson, J.B.-F.C. Artertonve G.R. Orren. **The Electronic Commonwealth: The Impact of New Media Technologies on Democratic Politics** New York: Basic Books, 1988.

Akgül, Mustafa. **Internet, Bilgiye Erişimin Yeni Araç ve Olanakları.** Version-1.25. Bilkent University. Ankara: Turkey 1995.

Akgül, Mustafa.**Internet Semineri.** Bilkent Ankara: Temmuz 1994.

Aktuel Aylık Dergisi. Aktuel Kitaplığı 10. Haziran 1995.

Barkan, Murat. **AÖF İletişim Bilimleri Dergisi 6.** AÜ Yayınları No: 354. Haziran 1989.

Bell, Daniel. "The World in 2013" **DEADALUS**, yaz 1983.

Egil, Dyrli. **Technology & Learning "Are We Almost There Yet? The Road to the Information Superhighway"**. Volume 14, Number 6, pp. 28-34. Ca. March 1994.

IBM Türk Limited Şirketi İnternet Semineri. Eskişehir 1995.

Krol, E. **The Whole Internet.** O'Reilly & Associates Inc. Ca., April 1994.